

Memòries Xavier Pla

Pel cantó del seny

De tant ple de memòria com està, de tantes històries viscudes, per raons personals, familiars i polítiques, després de tants noms coneguts, de tantes ciutats travessades, semblava que, fins ara, l'advocat i economista Amadeu Cuito (Barcelona, 1936) havia procurat evitar sempre incrustar-se en la història en majúscules. Apadrinat per la lectura i la coneixença de dos dels grans noms de la literatura francesa (Marcel Proust i Claude Simon), i de la mà de Josep Pla, Cuito va fer una entrada tardana, però excel·lent, en el món de les lletres catalanes. *El jardí sense temps* (2004) era un llibre de records escrit amb una subtil prosa autobiogràfica on s'havien anat ombrejant, en una atmosfera vaporosa, les referències temporals i els noms dels protagonistes.

Però l'autor aconseguia prescindir de qualsevol clau de lectura i convertir la matèria primera dels records en veritable literatura. Dos anys després, va publicar *Contes d'un carrer estret*, unes inoblidables narracions sense argument, prosas curtes, gairebé mínimes.

Potser hi sortia guanyant la literatura catalana, però, en canvi, la memòria col·lectiva se'n ressentia, i molt. Ara, finalment, el mateix Cuito acaba de publicar *Memòries d'un somni*, que és molt més que un llibre de memòries personals o polítiques. Les seves pàgines donen testimoni, sobretot, que l'autor ha sabut superar la *quimera* de la restitució de la veritat del passat i s'ha posat a escriure lliurement, convençut que no podria prescindir del "desig de creure, i de fer creure, en el que hauríem volgut que passés i hem acabat creient que ha passat".

En realitat, si una cosa demostra aquest llibre autobiogràfic és que la famosa frase del comte de Buffon, "l'estil, és l'home", de tant en tant cristal·litza en algunes obres privi-

És un llibre ben escrit, amb claredat de pensament i d'exposició

legiades: és un llibre ben escrit, amb una claredat de pensament i d'exposició encantadores, que reflecteix les capacitats d'un home d'acció, per obligació, i de pensament i alta sensibilitat, per gust, amb passions i fidelitats inalterables, però també amb la punta necessària d'esperit crític, d'escepticisme saludable i de les gotes d'ironia adequades.

Tant per part de pare com de mare, Cuito pertany a unes famílies cultes, liberals i catalanistes que es van haver d'exiliar després de la desfeta de 1939 i que han quedat, en bona part, òrfenes de memòria. Una de les frases que de petit l'autor havia sentit repetir en l'exili de Perpinyà, amb la "sensació d'irrealitat" que l'acompanyava, era que la intel·ligència i la cultura, que estaven de la banda de la República i de Catalunya, havien caigut "víctimes d'uns militars cafres i ignorants". I ell, que no havia deixat de preguntar-se com podia ser que tanta intel·ligència s'hagués deixat vèncer per tanta ignorància, sembla bastir una bona part de la seva personalitat i de la seva formació intel·lectual elevat aquest interrogant personal a una categoria

superior, la del binomi cultura i barbàrie, que travessa tot el segle. Des del deixeble de Claude Simon que demana la llista dels escriptors imprescindibles (Conrad, Dostoievski, Freud, Proust, Joyce, Kafka, Faulkner, el Céline del *Voyage*, etcètera), o des del batxiller parisenc que s'empassa tota la bibliografia sobre la Revolució Russa però queda admirat per la figura de Raymond Aron, fins al professional instal·lat a Manhattan que assisteix a les conferències sobre Adorno, Marcuse o Fromm a la New School for Social Research, tot sembla, en aquest llibre, fet per intentar respondre aquell interrogant a partir de la reflexió de Proust segons la qual "l'única vida realment viscuda és la literatura".

Gràcies a la seva formidable capacitat d'adaptació, el llibre repassa les ciutats on Cuito va viure (Perpinyà, París, Nova York, Madrid) i retrata algunes de les grans personalitats polítiques amb qui es va fer: des de Claudi Ametlla i Eugeni Xammar, fins a Josep Pallach, Joaquim Maurín, Joan Reventós, Dionisio Ridruejo i Jordi Pujol. També dona pinzellades sobre "el laberíntic i poc gloriós comerç dels

Poesia D. Sam Abrams

Alliberar la llengua

Goethe s'havia vanagloriat de ser l'alliberador de la poesia alemanya perquè havia trencat molts vicis i tabús en l'àmbit temàtic i formal en la lírica de la seva època. Carles Hac Mor no es vanagloria mai de res però passarà a la història de la poesia catalana moderna com l'alliberador de la llengua perquè ha treballat de manera incansable per trencar les cadenes que subjecten els mots a la tirania de divisions, categories, codis, sistemes, regles, jerarquies i manipulacions en nom de la vanitat omnipotent de l'autor.

Ara, amb el seu nou poema-text, *Filacteri d'infrallengua*, Hac Mor ha portat la seva lluita a pràcticament les màximes conseqüències, una cosa que ja havia fet anteriorment en el camp de la prosa creativa a

Agoc (1981) i de l'assaig a *Despintura del jo* (1998). Per les dates de publicació es pot veure com Hac Mor ha trigat anys a poder formalitzar la seva protesta extrema en el camp de la poesia.

Text únic que es transmuta

Filacteri d'infrallengua és un llarg poema-text únic que es subdivideix internament en més d'una dotzena de breus moments, que no es poden qualificar pròpiament dit de seccions o parts. De fet, és més aviat un text únic que va transformant-se o transmutant-se successivament. Potser seria encara millor dir que es va desfent i reconstituïnt. El nostre poeta parteix d'un concepte expressat pel genial Roland Barthes: "[...] La llengua [...] sovint és un llançament de mots, una cinta d'infrallengua".

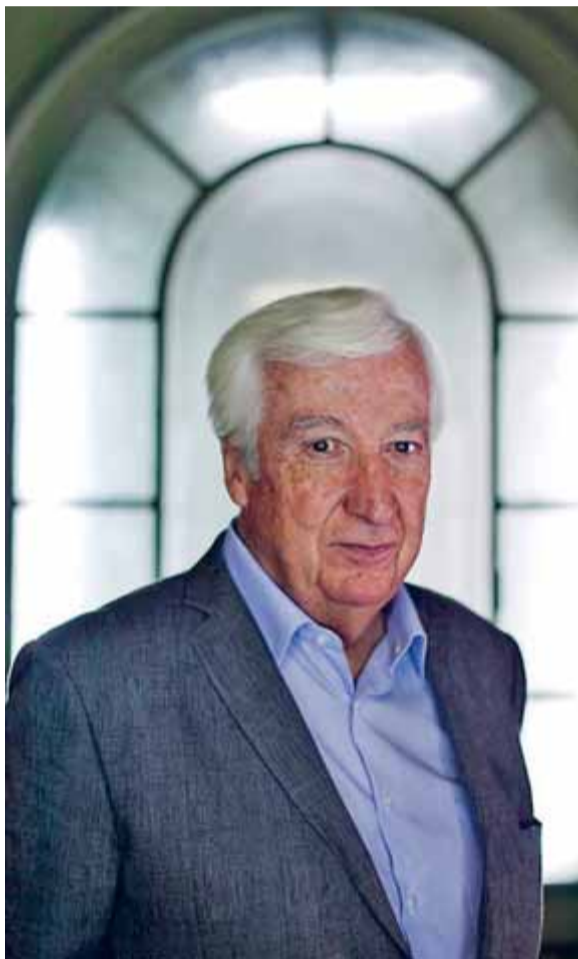
I hem de subratllar el canvi hacmorià d'una mera cinta, una tira llarga, per un filacteri, un amulet, un talismà. No hem d'entendre la noció d'infrallengua, tant a Barthes com a Hac Mor, en un sentit negatiu o pejoratiu. Justament a l'inrevés. L'infrallengua és, al capdavant, la supral·lengua perquè és la llengua alliberada del pes de la rigidesa que imposa el pensament, la significació i tots els elements d'ordre com ara la sintaxi o la gramàtica.

Infrallengua és, pel nostre poeta, la llengua a la seva màxima potència, amb la seva màxima vitalitat, ja alliberada de tota casta de servituds alienes. La llengua en caiguda lliure o a la deriva. La llengua feliç, que juga i crea. La llengua solta, desimbolta, desinhibida, juganera i, fins i tot, poca-solta en el sentit hacmorià del

mot. La llengua orgullosa que es mostra tal com és.

I el nostre poeta, de cap a cap del text, utilitza una bona bateria de recursos perquè la infrallengua es mostri, com ara la supressió de tots els elements convencionals de construcció del sentit, que obre il·limitadament el camp semàntic de les possibles lectures i associacions, o les intervencions constants en la presentació dels mots: compactació del text sense espais, col·locació d'espais en blanc progressivament més amples, divisió sil·làbica arbitrària, eliminació de vocals o consonants, paraules barrejades que costen d'identificar, jocs tipogràfics de desplaçament de lletres, síl·labes o mots, canvis de sentit horitzontal i vertical del text, ús inalterable de majúscules... *

or Cuito

Memòries d'un somni
 Autor: **Amadeu Cuito**
 Editorial: **Quaderns Crema**
Barcelona, 2011
 Pàgines: **312**
 Preu: **20 euros**

L'advocat i economista Amadeu Cuito ha publicat les seves memòries

ROBERT RAMOS

homes", que deia Montaigne, des de les filles de la família Starbucks fins a Norman Mailer i Shelley Winters, passant per Andy Warhol i Barbara Probst Solomon.

El veritable xoc el produeix l'impacte de la descoberta de la societat nord-americana: el pragmatisme, l'absència de vanitat i de formalisme funcionaris, el culte per l'austeritat i el treball, i una tradició cultural filantròpica complementen els valors de l'educació familiar, sempre antidogmàtica i autocrítica. I comporten el rebuig consegüent de la *grandeur* pomposa i tibada d'una França esqueixada en plena guerra d'Algèria i perduda en les seves idees abstractes.

El cantó *americà*, igual que el *francès*, formen un pòsit riquíssim, però ben aviat cedeixen pas a aquell que creu arribada l'hora d'un socialisme democràtic europeista per liderar el catalanisme polític. Al final, les conspiracions polítiques obliguen Cuito a passar a un segon terme i el llibre, que s'atura massa aviat (el 1969, quan l'autor coneix la seva dona) se'n ressent. El lector, que es pregunta si el somni es va arribar a materialitzar o si es va esfondrar, té dret a demanar més. *

Poesia

Perduts al Leviatan

Carlos Zanón

A Edmundo Paz Soldán (Cochabamba, 1967) el continuarem llegint d'aquí a deu, vint anys. Segur. Treballa des de fa un munt de temps com a professor de literatura llatinoamericana a la Universitat de Cornell (Ithaca). Va començar la seva trajectòria amb set novel·les amb rerefons bolivià (com ara *Río Fugitivo*, *Días de papel* i *El delirio de Turing*). En la impressionant *Los vivos y los muertos* i en aquest *Norte*, però, la seva mirada d'escriptor pura sang ja té d'escenari els EUA.

Paz Soldán ens proposa tres històries que conformen un *collage* sobre un país, els EUA, que és també mite, referent, somni i forat negre. Una nació definida, vertebrada i defensada/aïllada per la violència. Una violència particular que la conforma i li dona raó de ser. Que la destrueix i la fa revifar des de dintre, en una mena de tifó paranoic, vital i autista.

Les històries succeeixen en diferents llocs i temps del segle XX i principis del XXI. Diferents personatges que tenen en comú trobar-se als EUA amb la sensació d'estar on ningú els ha cridat. Immigrants llatinoamericans en un lloc massa gran, massa lliure, amb massa oxigen per poder respirar d'una manera natural, inconscient. Desarelats de família i d'emocions, tancats amb l'obsessió dels seus records i els seus somnis trencats, en certa manera bloquejats emocionalment i psicològicament.

Quatre són els personatges principals de *Norte*: tres homes i una dona. Tots són diferents però els uneix la seva compulsió vital, el seu desconcert, són una improvisació jazzística a la melodia ianqui, extraïats a la panxa del Leviatan. Personatges trets de la realitat per ser novel·lats. Veiem la figura de Martín Ramírez, als anys trenta, artista que rebutja parlar, i la realitat que l'envolta, reclòs a sanatoris mentals i que es comunicava amb els seus dibuixos que van acabar al Guggenheim. El terrible Jesús *The Railroad Killer*, assassinant a una banda i altra de la frontera, sàdic a les ordres de veus, paranoia i allò inexplicable de la bèstia humana. Els altres personatges. Fabián, professor universitari, talentós, extrem, estúpid, nen gran, màscara sobre màscara. Queda Michelle, víctima i redemptora de la seva missió masoquista: li perdona tot a Fabián i res a ella, immola el seu futur als peus de l'ídol.

Es poden dir moltes coses del llibre. Totes bones, jaculatòries. Està escrit per un tipus amb talent. Amb ofici. Equilibrat. Es llegeix amb interès. Paz Soldán és ambiciós amb mesura. Reflexiona. Modera la violència i el seu truculent realisme oníric que voreja el traç gruixut. Mai exagera ni és golafre. Però el que més m'agrada és que també sap tocar els acords menors. La història gairebé insinuada del *ranger* amb la puta és de nota alta. Els sentiments de Michelle respecte a Fabián i la resta del seu món emocional són escrits per algú que mai oblidarà que escriu per entendre què amaguem dins del cor els ésser humans. O el punt just narrat els mesos finals al corredor de la mort de Jesús. Un exemple. "*Wilkes le pidió que le dibujara una rosa un día antes de visitar la sala de ejecución. No le salió bonita*". *

Norte
 Autor: **Edmundo Paz Soldán**
 Editorial: **Mondadori**
Barcelona, 2011
 Pàgines: **288**
 Preu: **21,90 euros**

Filacteri d'infrallengua
 Autor: **Carles Hac Mor**
 Editorial: **Arola**
Tarragona, 2011
 Pàgines: **50**
 Preu: **14 euros**

El poeta Carles Hac Mor

JORDI CARRION

